

Біла І.М. Умови ефективної педагогічної діяльності / І. М. Біла // Заступник директора школи. – Київ., 2016. – № 8. – С. 10-14.

*Біла Ірина,
доктор психологічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова*

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні, коли в Україні говорять про нову якість освіти, життя, ми звертаємо увагу саме на проблему професійної ефективності в освіті, успішності педагога.

Основним критерієм успішності педагогічної діяльності, її прогнозованого результату та ефективності, є формування творчої особистості учня в процесі навчання та виховання. Вчителю, важливо не лише формувати творчу особистість, а й допомогти вихованцю розкрити свій потенціал, досягти у професійній сфері найвищих успіхів.

Зі слів Кена Робінсона: “Тільки та людина, яка знайшла своє покликання, зможе бути щасливою і приносити користь суспільству в ХХІ столітті”. Нажаль стан сьогоденної освіти демонструє зворотнє... Дані лонгітюдного дослідження свідчать: в дошкільному віці 98% дітей здатні нестандартно, оригінально мислити – бути “геніями дивергентного мислення”. Після того як вони провчилися у школі п’ять років, таких респондентів залишається лише 32%, а до моменту її закінчення – одиниці [4].

Саме тому дуже важливо змінити пріоритети освіти, навчання та правильно визначити критерії успішності педагогічної діяльності.

Успішність є однією з найбільш значущих соціокультурних установок людини, що створює умови для конкурентноздатності, й зокрема в освіті, у більшості країнах світу.

Так, наприклад, у Кореї потрапити до лав викладачів не легко. Лише 5% найуспішніших випускників спеціалізованих педагогічних коледжів (яких у Південній Кореї лише одинадцять) мають шанс викладати в початкових класах державних шкіл. Після проходження університетської програми кожен майбутній педагог повинен скласти тест з профпридатності вчителя.

Відповідальний процес підготовки й відбору викладацьких кадрів й у Фінляндії. Більшість із 62000 викладачів Фінляндії в 3500 школах – професіонали, обрані з 10 відсотків кращих випускників країни, які захистили магістерську дипломну роботу на відмінно й отримали обов'язковий ступінь магістра з педагогічної діяльності. Випускники повинні мати не тільки бездоганні академічні досягнення, але й певний хист і талант до викладання.

Показником успішності спеціаліста-педагога є наявність в структурі його особистості таких компонентів: мотиваційно-ціннісного (наявність мотивації, особистісної зацікавленості), когнітивного (наявності теоретичних знань) та операційно-діяльнісного (володіння технологіями у сфері педагогічної діяльності).

Забезпечення функціонування цих складових на рівні сучасних вимог можливе за умов високого професіоналізму, майстерності педагога, що передбачає (згідно І.А.Зязюна): гуманістичну спрямованість, наявність професійних знань, педагогічної техніки та педагогічних здібностей [3].

Професіоналізм педагога можна охарактеризувати за рівнями результативності його педагогічної діяльності (за Н. В. Кузьміною):

- репродуктивний рівень – педагог уміє передати іншим те, що знає сам;
- адаптивний рівень – уміє пристосувати своє повідомлення до аудиторії слухачів;
- локально-моделюючий рівень – володіє стратегіями формування знань, навичок, умінь, з окремих розділів програми, галузей знань;
- системно-моделюючий рівень – вчитель володіє стратегіями формування потрібної системи знань, умінь і навичок у цілому;
- системно-моделююча творчість – володіє стратегіями перетворення предмету повідомлення в засіб формування творчої особистості, здатної до саморозвитку в нових умовах [1].

Цей підхід співголосний з теорією розвитку креативності П.А.Просецького (В.М.Дружиніна), що передбачає: етап наслідування (копіювання)→ творче наслідування→ репродуктивну (наслідувальну) творчість→ оригінальну творчість [2].

Сьогодні, коли реалії прогнозують появу нових педагогічних професій (координатор освітньої онлайн-програми; спеціаліст з дитячої психологічної безпеки; тьютер; особистий куратор; розробник освітніх траєкторій; ігропедагог; організатор проектного навчання, ментор стартапів тощо), враховуючи вимоги конкурентоспроможності, за орієнтир педагогічної професії варто взяти творчу направленість діяльності (С.О.Сисоєва), що передбачає:

- розробку принципово нових підходів до навчання, виховання і розвитку учнів;
- раціоналізацію та модернізацію змісту, форм, методів та засобів навчально-виховного процесу у світлі реформування освіти, зокрема з метою розвитку творчих можливостей, талантів та обдарованості вихованців;
- комплексне і варіантне використання в професійній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;
- бачення нової проблеми у зовнішнє знайомій ситуації, знаходження варіантних шляхів її вирішення;
- застосування науково доказового вибору дій у конкретній педагогічній ситуації;
- проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду та досвіду своїх колег;
- володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю учнів з метою розвитку їх творчих можливостей;
- реалізацію на практиці принципів педагогіки співробітництва, прояв гнучкості при виборі оптимального управлінського рішення у нестандартних (особливо конфліктних) ситуаціях;
- оригінальне конструювання навчально виховного процесу [5, с.99].

Варто враховувати й нові підходи до організації взаємодії «учень-педагог», які забезпечують ефективність педагогічної діяльності, її успішність.

Учень	Педагог
Із слухача перетворюється у співбесідника, переходить від	Стає педагогічним технологом, організатором інноваційної діяльності

пасивного споглядання готових істин до спільних роздумів	учнів
В процесі взаємної інтеграційної діяльності бере на себе частину вчительських функцій: - сам вирішує, що він хоче вивчати, про що дізнаватися, якою діяльністю займатися; - вивчає, аналізує свої інтереси та здібності	Перетворюється в тьютера-консультанта: - вказує правильний напрямок навчання та діяльності; - стимулює творчість, розвиває ініціативу учнів; - замінює функцію контролю зворотнього зв'язку (бальну, оціночну систему) діагностичними функціями, обираючи форми і методи роботи, що адекватні новому змісту освіти; - допомагає оволодіти навичками самопізнання та самооцінки
Оволодіває системою знань, вчиться інтерпретувати, класифікувати систематизувати нову інформацію в процесі практичної, дослідницької діяльності	Формує світогляд, цінності, нову систему критичного мислення, вибудовує комплекс пізнавальних задач, спрямованих на принципово новий освітній продукт – творчу особистість
Збагачуючи свій інтелектуальний, творчий, духовний потенціал, формує цінності та компетентності, постійну пізнавальну потребу	Переходить від інформаційно-репродуктивного викладу знань до пошуково-дослідницького рівня, діалогічного спілкування
	Розробка якісно нових програм, матеріалів для освітнього процесу

Саме за умов творчої направленості педагогічної діяльності та взаємодії всіх учасників педагогічного процесу, що передбачає врахування вищеписаних підходів, педагогічна діяльність може бути успішною та ефективною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя / Нина Васильевна Кузьмина. – Ленинград, 1985. – 165 с.
2. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие / А.В.Морозов, Д.В.Чернилевский. М.: Академический проект, 2004. – 260 с.
3. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. Зязюна І.А., 2-ге видання доповнене і перероблене. Вища школа, 2004. – 422 с.
4. Робинсон К. Образование против таланта; пер. с англ. Наталии Макаровой / Кен Робинсон. — М.: Манн, Иванов и Фербер, Эксмо. 2013. – 336 с.
5. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / Світлана Олександрівна Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.